

माध्यमिक शिक्षा बोर्ड, राजस्थान, अजमेर

प्रवेशिका परीक्षा

(परीक्षार्थी द्वारा स्वयं भरा जाना चाहिये)

Candidate's Roll No. In English
(In Figures)

(In Words) -----

परीक्षार्थी का नामांक हिन्दी में
शब्दों में --

प्रश्नवार प्राप्तांकों की सारणी (परीक्षक के उपयोग हेतु)

प्रश्नों की क्रम संख्या	प्राप्तांक	प्रश्नों की क्रम संख्या	प्राप्तांक
1		19	
2		20	
3		21	
4		22	
5		23	
6		24	
7		25	
8		26	
9		27	
10		28	
11		29	
12		30	
13		31	
14			
15		प्राप्त अंकों का कुल योग (Roundoff)	
16		अंकों में	शब्दों में
17			
18			

नोट :- परीक्षार्थी उपरोक्त के अतिरिक्त उत्तर पुस्तिका के अन्य किसी भी भाग में अपना नामांक नहीं लिखें।

माध्यम - हिन्दी अंग्रेजी

विषय संस्कृत व्याकरण

परीक्षा का दिन.....

दिनांक

नोट :- परीक्षार्थी के लिए आवश्यक निर्देश इस पृष्ठ के पिछले भाग पर उल्लेखित हैं। जिन्हें सावधानी पूर्वक पढ़ लें व पालना अवश्य करें।

- परीक्षक हेतु निर्देश :- (1) परीक्षक को उपरोक्त सारणी अनुसार प्राप्तांक भरना अनिवार्य हैं, अन्यथा नियमानुसार दंडित किया जायेगा।
- (2) परीक्षक उत्तर पुस्तिका के अन्दर के पृष्ठों के बायीं ओर निर्धारित कॉलम में लाल इंक से अंक प्रदत्त करें।
- (3) कुल योग भिन्न में प्राप्त होने पर उसे पूर्णांक में ही परिवर्तित कर अंकित करें (उदाहरणार्थ : 15 ¼ को 16, 17 ½ को 18, 19 ¾ को 20)

परीक्षक के हस्ताक्षर संकेतांक

प्रमाणित किया जाता है कि इस उत्तर पुस्तिका के निर्माण में 58 जी.एस.एम. क्रीमवोव कागज ही उपयोग में लिया गया है। 161/2017

परीक्षाशियों के लिए आवश्यक निर्देश

1. समस्त प्रश्नों का हल निर्धारित शब्द सीमा में इसी उत्तर पुरस्तिका में करना है। विशेष परिस्थिति में अतिरिक्त खंभार पुरस्तिका पृष्ठक से उत्तर पुरस्तिका भरी हुई होने पर पर्यवेक्षक एवं वीक्षक की अनुशासन पर ही उपलब्ध कराई जायेगी।
2. प्रश्न-पत्र पर निर्धारित स्थान पर अपना नामांक लिखें।
3. प्रश्न-पत्र हल करने के पश्चात् लिख पृष्ठ पर हल समाप्त होता है, उस पर अन्त में "समाप्त" लिखकर अन्त के सभी रिक्त पृष्ठों को तिरछी लाईन से काटें।
4. निम्न बातों का विशेष ध्यान रखें अन्यथा अनुचित साधनों की रोकथाम अधिनियम के तहत कार्यवाही की जा सकेगी।
 - (i) उत्तर पुरस्तिका के ऊपर / अन्दर तथा प्रश्नोत्तर के किसी भी भाग में चाही गई सूचना के अलावा अपना नामांक, नाम, पता, फ़ोन नम्बर अथवा पहचान की कोई अन्य प्रकार की सूचना आदि अंकित नहीं करें अन्यथा "अनुचित साधनों के प्रयोग" के अन्तर्गत कार्यवाही की जायेगी।
 - (ii) उत्तर पुरस्तिका के पृष्ठों को काड़ें नहीं। उत्तर-पुरस्तिका के मुख पृष्ठ पर अंकित संख्या के अनुसार पृष्ठ पुरे हाने चाहिये। परीक्षार्थी उत्तरपुरस्तिका प्राप्त करते ही पृष्ठ संख्या की जांच कर लें यदि पृष्ठ कम / अधिक या क्रम में नहीं हैं तो वीक्षक से तुरन्त बदलवा लें।
 - (iii) परीक्षा केन्द्रों पर पुस्तक, लेख, कागज, केलक्यूलैटर, मोबाइल, पेजर आदि किसी भी प्रकार का इलेक्ट्रॉनिक उपकरण तथा किसी भी प्रकार का हथियार आदि ले जाना निषेध है।
 - (iv) वस्त्र, स्केल, ज्योमेट्री वर्कस पर कुछ भी न लिखकर लावें। टेबुल के आस-पास कोई अवैध सामग्री नहीं होनी चाहिये, इसकी जांच कर लें।
 - (v) अपनी उत्तर पुरस्तिका / ग्राफ / मानचित्र आदि परीक्षा भवन से बाहर ले जाना दण्डनीय अपराध है, अतः परीक्षा समाप्ति पर उत्तर पुरस्तिका वीक्षक को बिना सोंपे परीक्षा कक्ष नहीं छोड़ें।
5. उत्तरों को क्रमानुसार एक ही स्थान पर लिखें। प्रश्न क्रमांक भी सही अंकित करें, अन्यथा दण्ड स्वरूप परीक्षक को 1 अंक कम करने का अधिकार है। बीच में उत्तर पुरस्तिका के पृष्ठ रिक्त न छोड़ें। गणित विषय के लिए एक कार्य उत्तर पुरस्तिका के अंतिम पृष्ठों पर करें तथा तिरछी रेखा से काटें।
6. जहाँ तक हो सके प्रश्न के सभी भाग के उत्तर, उत्तर पुरस्तिका में एक ही स्थान पर अंकित करें।
7. भाषा विषयों को छोड़कर शेष सभी विषयों के प्रश्न-पत्र हिन्दी-अंग्रेजी दोनों भाषा में मुद्रित है। किसी भी प्रकार वही त्रुटि / अन्तर / विरोधाभास होने पर हिन्दी भाषा के प्रश्न को ही सही माना जाये।

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर
	1.	<u>अवसान सैसा</u>
	2.	<u>ओडः आपः</u>
	3.	<u>ईकारान्त उकारान्तश्च वाच्यं यत् स्त्रीत्वं विकल्पेन नदी संज्ञके भवतः ।</u>
	4.	<u>"शी सर्वनामस्थानम्"</u>
	5.	<u>यः सौ</u>
	6.	<u>इदम् शब्दस्य मः इदं तस्य दकारस्य स्थाने यकारादेशः भवति ।</u>
	7.	<u>अजाघतष्टाप</u>
	8.	<u>'ऊङ्' प्रथमः</u>
	9.	<u>वयं प्रातर् जागरणीयम् ।</u>
	10.	<u>वदति</u>
	11.	<u>'टाठः सिठः सामीनत्पयाः'</u>

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर																
	12.	सर्वनाम स्थान पर स्त्रीत्व विवक्षायां 'घाट्' आणमः भवति उदाहरणम् \Rightarrow रम्भायाम्																
	13.	नपुंसकार्थ \Rightarrow नपुंसकात् अङ्गात् परस्म औ स्थाने 'शी' आदेशः भवति।																
	14.	होटः																
	15.	नहोद्यः \Rightarrow नह् शब्दस्य घ् हकार तस्य स्थाने घकारादेशः भवति। क्वलि परे पदान्ते। उदाहरणम् \Rightarrow उपानत् - उपानद्																
	16.	अहन् शब्दस्य नकारस्य स्थाने 'रु' आदेशो भवति।																
	17.	अन्तरेण \Rightarrow विना नाना \Rightarrow बहुप्रकाराः / भिन्ने-भिन्ने																
	18.	पुरा \Rightarrow प्राचीनकाले सर्व \Rightarrow सर्व चेत् \Rightarrow अनवृत्तलिप्तौ																
	19.	<table border="1"><thead><tr><th></th><th>एकवचनम्</th><th>द्विवचनम्</th><th>बहुवचनम्</th></tr></thead><tbody><tr><td>प्रथम पु.</td><td>अस्ति</td><td>स्तः</td><td>सन्ति</td></tr><tr><td>मध्यम पु.</td><td>असि</td><td>स्था</td><td>स्थ</td></tr><tr><td>उत्तम पु.</td><td>आस्मी</td><td>स्वः</td><td>स्मः</td></tr></tbody></table>		एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	प्रथम पु.	अस्ति	स्तः	सन्ति	मध्यम पु.	असि	स्था	स्थ	उत्तम पु.	आस्मी	स्वः	स्मः
	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्															
प्रथम पु.	अस्ति	स्तः	सन्ति															
मध्यम पु.	असि	स्था	स्थ															
उत्तम पु.	आस्मी	स्वः	स्मः															

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर
	19.	<p>एकवचनम् द्विवचनम् बहुवचनम्</p> <p>पुथमपुरुष भवति भवतः भवन्ति</p> <p>मध्यमपुरुष भवसि भवथः भवथ</p> <p>उत्तमपुरुष भवामि भवामः भवाम</p>
	20.	<p>एकवचनम् द्विवचनम् बहुवचनम्</p> <p>पुथमपुरुष वदतु वदताम् वदन्तु</p>
	21.	<p>सर्वादीनि सर्वनामानि ⇒ सर्वादीनि शब्दस्वरूपाणि सर्वनाम संज्ञानि स्मृः। सर्व आदि शब्दानां सर्वादीनि सर्वनामानि' अनेन सूत्रेण सर्वनाम संज्ञा भवति। उदाहरणम् ⇒ सर्वः, सर्वस्मै।</p>
	22.	<p>'सर्व' शब्दात् अर्धवदधातुरपत्ययः प्रातिपदिकम् इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां "सर्वादीनि सर्वनामानि" इति सूत्रेण सर्वनाम संज्ञायां 'स्वोऽसमोऽट्' इति सूत्रेण विभक्ति कृते।</p>
	23.	<p>स्मा इति शब्दात् "अर्धवदधातुरपत्ययः प्रातिपदिकम्" इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां "स्वोऽसमोऽट्" इति सूत्रेण विभक्ति कृते। इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां "स्वोऽसमोऽट्" इति सूत्रेण विभक्ति कृते। इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां "स्वोऽसमोऽट्" इति सूत्रेण विभक्ति कृते।</p>

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक

प्रश्न संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

कृते 'रमा + आ' इत्यवस्थार्थां पाडापः इति सूत्रेण याट् आगमे कृते 'रमा + याट् + आ' इति जाते 'ह्रस्वत्वम्' इति सूत्रेण इकारस्य इत्संज्ञाः तस्यलोपः इत्यनेन लोपः कृते रमा + या + आ' इति स्थितौ "अकः सवर्णे दीर्घः" इति सूत्रेण दीर्घः कृते

(सर्वादीनि सर्वः)

239) सर्वस्याः => सर्वा इति शब्दात् 'अर्धवत् अद्यातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम्' इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां "स्वौजसमौट्ठष्टाथ्याम्भिस्त्वेभ्याम्भ्यस्त्वासीभ्याम्भ्यस्त्वासीसाम्भ्योस्सप" इत्यनेन आसीत् / आसीत् प्रत्यय कृते सर्वा + आसीत् / आसीत् इति जाते 'लशक्वतद्धिते' इति सूत्रेण अस्य इत्संज्ञाः तस्य लोपः इत्यनेन लोपः कृते एक्ञ्च उपदेशेऽजनुनासिक इत् इत्यनेन इकारस्य इत्संज्ञायां तस्य लोपः इत्यनेन लोपः कृते सर्वा + आसीत् इत्यवस्थार्थां 'सर्वनाम्नः स्याद्भ्रस्वश्च' इत्यनेन आबल्ल अङ्गस्य ह्रस्व एक्ञ्च स्याट् आगमे ङ् कृते सर्व + स्याट् + आसीत् इत्यवस्थार्थां अनुबन्ध लोपे सर्वस्या च्छम् इति जाते पुम्बो 'पुथमघो पूर्वसवर्णः' इति सूत्रेण पूर्वसवर्ण दीर्घः कृते सर्वस्यास इति जाते 'सप्तमघो रुः' इत्यनेन सप्तम्य रूत्वे अनुबन्ध लोपे सर्वस्या र् इति जाते "विरामोऽवसानम्" इति सूत्रेण अवसान् संज्ञायां 'खरवसानयोर्िसि-र्त्वीयः' इत्यनेन रेफस्य विष्ठा कृते 'सर्वस्याः' इति रूपं सिद्धम् ।

शिक्षक द्वारा प्रदत्त अंक

प्रश्न संख्या

परीक्षार्थी क्लर

2.

स्त्रियः => स्त्री इति शब्दात् अर्धवदधातुरुत्पद्यः प्रातिपदिकम् इति सूत्रेण प्रातिपदिकं संज्ञायां 'स्वौजसमौट्' इत्यादिना सूत्रेण इत्सु प्रत्यय कृते स्त्री + इत्सु इति जाते लशक्वतद्धिते इति सूत्रेण इत्सु इत्सुसंज्ञायां तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते 'स्त्री + अस्' 'स्त्रियाः' इति सूत्रेण उयङ् आदेशे अनुबन्ध लोपे च कृते 'स्त्रिय + अस्' वर्ग मिलित्वा 'स्त्रियस्' इत्यवस्थायाम् स्त्रियुषो कः इत्यनेन स्त्रियरुत्वे अनुबन्ध लोपे स्त्रियर् इति जाते 'स्त्रियमोडवसानम्' अवसानसंज्ञायां खरवसानयोर्विसर्जनीयः इत्यनेन रेफुस्य विसर्ग कृते स्त्रियः इति रूपं सिद्धम्।

23.

ज्ञानेन => ज्ञानश्च शब्दात् कृतद्वितसमासाश्च इति सूत्रेण प्रातिपदिकं संज्ञायां 'स्वौजसमौट्' इत्यादिना सूत्रेण नृतीर्थैकवचने टा प्रत्यये कृते ज्ञानश्चटा इत्यवस्थायाम् 'चुट्' इति सूत्रेण टकरस्य इत्सुसंज्ञा तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते ज्ञान + आ इति जाते 'यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गम्' इति सूत्रेण अङ्ग संज्ञा कृते 'टाडासिडसामिनात्पस्याः' इति सूत्रेण टा (आ) स्थाने इन आदेशे कृते ज्ञान + इन इत्यवस्थायाम् 'आद्गुणः' इत्यनेन गुणे कृते ज्ञानेन इति रूपं सिद्धम्।

24.

वारिणी => वारिन् इति शब्दात् अर्धवदधातुरुत्पद्यः प्रातिपदिकम् इति सूत्रेण प्रातिपदिकं संज्ञायां 'स्वौजसमौट्' इत्यादिना सूत्रेण प्रथमा द्विवचने औ प्रत्यये कृते वारिन् + औ इति जाते 'नपुंसकस्य' इति सूत्रेण नुम् आगमे अनुबन्ध लोपे कृते वारिन् + औ इत्यवस्थायाम् 'नपुंसकस्य' इति सूत्रेण औ स्थाने शी आदेशे कृते वारिन् + शी इति जाते 'लशक्वतद्धिते' [इकोऽपि विभक्तौ]

परीक्षक द्वारा
प्रदत्त अंकप्रश्न
संख्या

परीक्षार्थी सूत्र

इति सूत्रेण शकारस्य संज्ञा: 'तस्य लोपः' इत्यनेन लोपः कृते
'वारिन् + इ' इति स्थितौ वर्ण मिलित्वा विरिणी
इत्यवरधायां 'अटकुप्वाङ्नुम्व्यवायेऽपि' इति सूत्रेण नस्य
णत्वे कृते 'वारिणी' इति रूपं सिद्धम्।

३५(१.) उपानत् ⇒ उपानह् इति शब्दात् "कृतद्धितसमासाश्च"
इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वौजसमौट्'
इत्यादिना सूत्रेण पूर्वमैकवचने 'सु' प्रत्यये उपानह् + सु
इति जाते उपदेशेऽजनुनासिक इत्' इति सूत्रेण ऊकारस्य
इत्संज्ञा तस्य लोपः 'इत्यनेन लोपः कृते उपानह् + स' इति
स्थितौ 'नलोधाः' इति सूत्रेण हकारस्य स्थाने धकार
कृते उपानध् + स इत्यवरधायां 'अलां जशोऽल्ले'
इति सूत्रेण धकारस्य स्थाने जशत्वे दकार कृते उपानद् + स
इति जाते 'अपूर्वत्काल्' प्रत्ययः 'इत्यनेन अपूर्वत् संज्ञायां
'ह्ल्याब्भ्यो दीर्घात्स्वितिस्य पूर्वत् हल्' इति सूत्रेण सस्य
लोपः कृते उपानत् उपानद् इत्यवरधायां 'स्वौजसमौट्'
इत्यनेन दकारस्य स्थाने त्कृते उपानत्। (वाङ्मसने)
चर्त्वाभावे उपानद् इति रूपं सिद्धम्।

(२.) चतस्रः ⇒ चतुर शब्दात् 'अर्धवदधातुर प्रथमः -
प्रातिपदिकम्' इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां
'स्वौजसमौट्' इत्यादिना सूत्रेण जस् प्रत्यये कृते
चतुर + जस् इति जाते 'चुट्' इति सूत्रेण जकारस्य
इत्संज्ञा तस्य लोपः 'इत्यनेन लोपः कृते चतुर + अस'
इति जाते 'सुङ्गपुंसकस्य' इति सूत्रेण सर्वनाम स्थाने

परीक्षक द्वारा दत्त अंक

प्रश्न संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

संज्ञाया 'चतुरनडुहोरामुदान्तः' इति सूत्रेण आम् आगमः प्राप्ति
 तस्य निषेधे कृते 'त्रिचतुरीः स्त्रियां तिसृचतसृ' इति सूत्रेण
 चतुर् शब्दस्य स्थाने चतसृ आवेशे कृते चतसृ + अस
 इत्यवस्थायां 'इकोयणचि' इति सूत्रेण यण कृते चतसर + अस
 इति जाते ऋ ऋण मिलित्वा चतस्र + स् इति स्थितौ
 रस्यजघोरुः इत्यनेन सस्य रुत्वे अनुबद्ध लोपे चतस्र + र
 इति स्थितौ 'विशमोऽवसानम्' इति सूत्रेण अवसानसंज्ञायां
 रवरवसानयोर्वियर्जनीपः इति सूत्रेण रेफस्य विसर्गकृते
 'चतस्रः' इति रूपं सिद्धम्।

25. 9.

बाला => बाल इति शब्दात् प्रातिपदिकान् 'अजाद्यतष्टाप्'
 इति सूत्रेण टाप् प्रत्यये कृते बाले + टाप् इति जाते
 'हलन्त्यम्' इति सूत्रेण पकारस्य इत्संज्ञा 'चुट्ट' इति सूत्रेण
 टकारस्य इत्संज्ञाः तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते बाल + आ
 इत्यवस्थायां 'अकः सवर्णे दीर्घः' इति सूत्रेण सवर्ण दीर्घ कृते
 बाला इति जाते 'स्वीजसमोऽटः' इति सूत्रेण ष्यमेकवचने सु
 प्रत्यय कृते बाला + सु इति स्थितौ 'उपदेशेऽजनुनासिक इत्'
 इति सूत्रेण आस्य इत्संज्ञा 'तस्य लोपः' इत्यनेन लोप कृते
 बाला + स इत्यवस्थायां अपूर्व एकाल् प्रत्ययः इति सूत्रेण
 अपूर्व संज्ञायां 'हल्-याव्योदीर्घत्सुतिर्य पूर्वत हल्' इति
 सूत्रेण सस्य लोपे बाला इति रूपं सिद्धम्।

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर
	२.	<p><u>नर्तकी</u> => नर्तक इति शब्दात् अर्धवत् अधातुर प्रत्ययः इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'रिडदानञ् द्वयः - सज्दधनञ्मात्रचतय षष्ठञ्कञ्चवरपः' इति सूत्रेण डीष् प्रत्यये कृते नर्तक + डीष् 'हलन्त्यम्' इति सूत्रेण परास्य इत्संज्ञाः 'लशक्वतद्धिते' इति सूत्रेण डस्व इत्संज्ञायां 'सस्य लोपः' इत्यनेन लोप कृते नर्तक + ई इति जाते 'यचिभ्रम' इत्यनेन भ्रसंज्ञायां 'यस्येति च' इति सूत्रेण अकारस्य लोप कृते नर्तक + ई इत्यवस्थायां वर्ण मिलित्वा नर्तकी इति जाते स्वीनसमीट् 'इत्यादिनां सूत्रेण प्रथमैकवचने सु प्रत्यय कृते नर्तकी + सु अनुबन्ध लोपे नर्तकी + स इत्यवस्थायां 'अपूर्व एकाल् प्रत्ययः' इति सूत्रेण अपूर्व संज्ञायां 'ह्रस्वाब्भ्यो दीर्घात्सुति स्य पूर्वत्वे' इति सूत्रेण सस्य लोपे नर्तकी इति रूपं सिद्धम्।</p>
	२६.	<p><u>पुंयोगादाख्याम्</u> => पुंवाचकम् यः नित्य स्त्रीलिङ्ग शब्दः तस्मात् डीष् प्रत्यय भवति। यः शब्दः पुल्लिङ्गस्य स्त्रीलिङ्गे प्रयुक्तीः तस्मात् शब्दात् 'पुंयोगादाख्याम्' इति सूत्रेण पुंवद् भावे डीष् प्रत्ययः भवति। <u>यथा</u> => गोपी</p> <p>गोप इति शब्दात् प्रातिपदिकात् 'पुंयोगादाख्याम्' इति सूत्रेण डीष् प्रत्यये कृते गोप + डीष् इत्यवस्थायां अनुबन्ध लोपे गोप + ई इति जाते 'यचिभ्रम' इति सूत्रेण भ्रसंज्ञायां 'यस्येति च' इति सूत्रेण अकारस्य लोप कृते गोप + ई इत्यवस्थायां वर्ण सम्मेलनेन गोपी इति जाते।</p>

प्रश्न संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

३१.

दादिघातोर्धः => दादिघातोर्धस्य घः स्यात् झलि परे पदान्ते ।

दादि घातुनां हकारस्य स्थाने घकारं स्यात् । अनेन सूत्रेण दादि घातुनां हकारस्य स्थाने घकारः झलवर्गिणां परे पदान्ते ।

यथा => धुक् - धुग्

दुह् इति शब्दात् 'कृतद्विसमासाश्च' इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वीजसमोह' इत्यादिना सूत्रेण सु प्रत्यये कृते दुह् + सु इत्यवस्थायाम् अनुबन्ध लोपे दुह् + स इति स्थितौ (दादिघातोर्धः इति सूत्रेण हकारस्य स्थाने घ कृते दुघ् + स इति भावे 'एकचोवशीभषभ्रधल्लस्य रश्चो' इत्यनेन द स्थाने घ कृते धुघ् + स अर्वाजशोऽन्ते इति सूत्रेण ध् स्थाने ग् कृते धुग् + सकारस्य लोप कृते वाऽवस्थाने चर्त्वे कृते धुक् - चर्त्वीभावे धुग् इति रूपं सिद्धम् ।

३४. (A)

कानि => किम् शब्दात् 'अर्थवदधातुर प्रत्ययः' इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वीजसमोह' इत्यादिना सूत्रेण षस्य प्रत्यये किम् + षस्य किम् + कः इति सूत्रेण किमस्थाने क आदेशे कृते क + षस्य 'चुट् इति सूत्रेण लकारस्य इत्संज्ञा तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते क + अस्य इति स्थितौ 'घट् चतुष्पश्य' इति सूत्रेण नुम् आगमे अनुबन्ध लोपे कन् + अस्य इति भावे 'सान्त् महत्संयोरारयं' इति सूत्रेण उपधायादीर्घ कृते कान् + अस्य 'अर्वाजशोऽन्ते' इति सूत्रेण षस्य स्थाने शी आदेशे कृते अनुबन्ध लोपे कान् + इ वग्निसंमेलनेन कानि इति रूपं सिद्धम् ।

परीक्षक द्वारा
प्रदत्त अंकप्रश्न
संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

2. एते => एतत् इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरं' इति सूत्रेण
प्रातिपदिक संज्ञायां 'एवौजसमौट' इत्यादिना सूत्रेण
ओ प्रत्यये एतत् + ओ इत्यवस्थायां 'यस्मात्प्रत्यय-
विधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गम्' इति सूत्रेण अङ्ग संज्ञायाम् अनुबन्ध
'नपुंसकाच्च' इति सूत्रेण ओ स्थाने शी आदेशे कृते
एत + शी इत्यवस्थायां 'लशक्वतद्धिते' इति सूत्रेण
शकारस्य इत्संज्ञा तस्य लोपः इत्यनेन लोप कृते एत + ई
इति ङाते आङ्गुणः इत्यनेन गुणे कृते एते इति रूपं सिद्धम्।

29(9) रामान् => राम इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरं' इति सूत्रेण
प्रातिपदिक संज्ञायां 'एवौजसमौट' इत्यादिना सूत्रेण
शस् प्रत्यये कृते राम + शस् अनुबन्ध लोपे राम + अस्
इति ङाते 'लल्यम्' इति सूत्रेण सकारस्य इत्संज्ञाः
प्राप्ताः 'न विभर्तो नूरमाः' इति सूत्रेण निषिद्धे कृते
राम + अस् इत्यवस्थायां 'पुथमयो पूर्वसवर्णः' इति सूत्रेण
पूर्वसवर्ण दीर्घ कृते रामास् इति ङाते 'त्स्मात्छसो नः
पुंसी' इति सूत्रेण सकारस्य स्थाने नकार कृते रामान्
इत्यवस्थायां 'अट्कुप्वाङ्नुमङ्' इति सूत्रेण नस्य ङाते
प्राप्ते 'पदान्तस्य' इति सूत्रेण तस्य निषिद्धे कृते
रामान् इति रूपं सिद्धम्।

रीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक	प्रश्न संख्या	परीक्षार्थी उत्तर
	२.	<p><u>सर्वस्मै</u> => सर्व इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरः' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'सर्वादीनि सर्वनामानि' इति सूत्रेण सर्वनाम संज्ञायां 'स्वौजसमौट' इत्यादिना सूत्रेण चतुर्थ्येकवचने डे विभक्तौ 'सर्व + डे' इत्यवस्थायां 'लशक्व वद्धिते' इति सूत्रेण डस्य इत्संज्ञायां तस्य लोपः इत्यनेन लोप इति सर्व + ए इति व्यति 'सर्वनाम्नः स्मै' इति सूत्रेण डे (ए) स्थाने 'स्मै' आदेशो इति 'सर्वस्मै' इति रूपं सिद्धम्।</p>
	३.	<p><u>हरिः</u> => हरि इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरः' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'स्वौजसमौट' इत्यादिना सूत्रेण सु प्रत्यये हते 'हरि + सु' इति व्यति 'अपदेशे ङनूनासिक् इत्' इति सूत्रेण उकारस्य इत्संज्ञायां तस्य लोपः इत्यनेन लोप इति 'हरि + स्' इत्यवस्थायां सस्य रुत्वे विसर्गे इति हरेः इति रूपं सिद्धम्।</p>
	४.	<p><u>सखा</u> => सखि इति शब्दात् 'अर्धवदधातुरः' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'स्वौजसमौट' इति सूत्रेण सु प्रत्यये हते 'सखि + सु' अनुबन्धलोपे 'सखि + स्' इत्यवस्थायां यस्मात्प्रत्ययविधीस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गम्' इति सूत्रेण अङ्गसंज्ञायां 'ऋदुशानस्पुरुर्दसोऽनेहसाम्भ' इति सूत्रेण अनङ्ग आदेशे अनुबन्धलोपे च इति 'सखन् + स्' इति स्थितौ 'सर्वनामस्थाने चाऽसम्बुद्धौ' इति सूत्रेण उपधाया दीर्घ इति 'सखान् + स्' इत्यवस्थायां 'नलोप प्रातिपदिकान्तरस्य' इति सूत्रेण नकारस्य लोप इति 'अपूर्वत एरान् प्रत्यय' इति सूत्रेण अपूर्व संज्ञायां 'हल्, यावभ्यो दीर्घात्सुतिरस्य' इत्यनेन सकारस्य लोप इति 'सखा' इति रूपं सिद्धम्।</p>

परीक्षक द्वारा प्रदत्त अंक प्रश्न संख्या परीक्षार्थी उत्तर परीक्षक प्रदत्त

30. लिट् => लिट् इति शब्दात् 'कृतद्वितसमासाश्च' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'स्वीजसमौटः' इत्यादिना सूत्रेण सु प्रत्यये कृते लिट् + सु इति जाते अनुबन्ध लोपे लिट् + स इत्यवस्थायां 'होठः' इति सूत्रेण हकारस्य स्थाने ठकारे कृते लिट् + स इति स्थितौ 'अलां - अशोडन्ते' इति सूत्रेण पशत्वे उकारे कृते लिट् + स इति जाते 'अपूर्वत् एफाल् इत्यमः' इति सूत्रेण अपूर्वत् संज्ञायां 'हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात्स्वितिः' इति सूत्रेण सस्य लोपे कृते लिट् इति जाते 'वाडवसाने' इति सूत्रेण विकल्पेन चत्वे कृते लिट् एकच चर्त्वाभावे लिट् इति रूपं सिद्धम्।

31. राजा => राजन् इति शब्दात् 'अर्थवदधातुरः' इति सूत्रेण प्रातिपदिकसंज्ञायां 'स्वीजसमौटः' इत्यादिना सूत्रेण सु प्रत्यये कृते राजन् + सु अनुबन्ध लोपे राजन् + स इति जाते 'सान्तमहनः सयोगस्य' इति सूत्रेण उपधाया दीर्घे कृते राजन् + स इति स्थितौ 'नलोप प्रातिपदिकान्तस्य' इति सूत्रेण नकारस्य लोपे कृते राजा + स इत्यवस्थायां 'हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात्स्वितिः' इति सूत्रेण सकारस्य लोपे कृते राजा इति रूपं सिद्धम्।

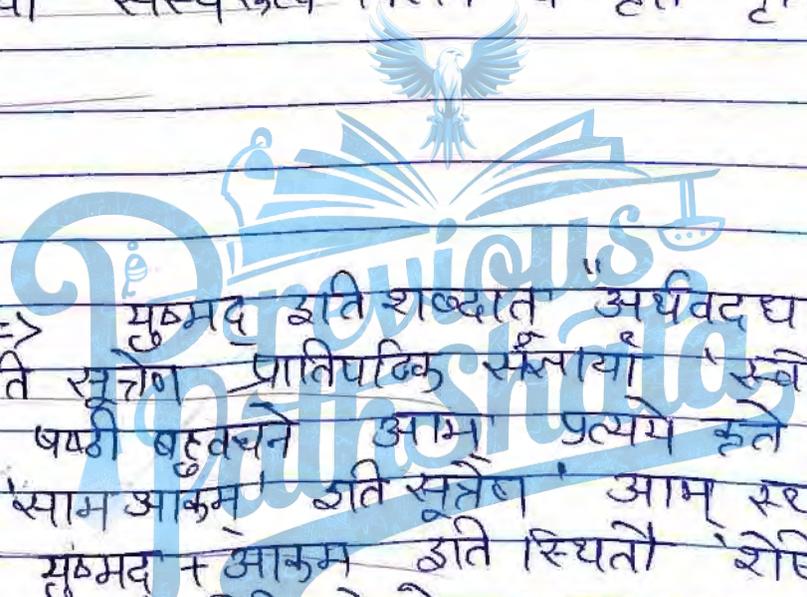

द्वारा अंक प्रश्न संख्या

परीक्षार्थी उत्तर

३.

वृत्रहन्: => वृत्रहन् इति शब्दात् वृत्रह्नि समासाश्च इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वौजसमौट्' इत्यादिना सूत्रेण 'रास्' प्रत्यये कृते वृत्रहन् + रास् इति जाते 'लशस्वतद्धिते' इति सूत्रेण शकारस्य इत्संज्ञायां 'तस्य लोपः' इत्यनेन लोप कृते वृत्रहन् + अस् इति जाते 'अतो लोपः' इत्यनेन अलोपे वृत्रहन् + अस इत्यवस्थायां 'चोमुट्' इति सूत्रेण चर्गस्य कुत्व धकारे कृते वृत्रहन् + अस् इत्यवस्थायां सस्यरुत्वे विस्मरे च कृते वृत्रहन् इति रूपं सिद्धम् ।

४.

युष्माकम् => युष्मद् इति शब्दात् "अधीवदधातुरः" इति सूत्रेण प्रातिपदिक संज्ञायां 'स्वौजसमौट्' इति सूत्रेण षष्ठी बहुवचने आम् प्रत्यये कृते युष्मद् + आम् इति जाते 'साम आकम्' इति सूत्रेण 'आम्' स्थाने आकम् आगम कृते युष्मद् + आकम् इति स्थितौ 'शेषे लोपः' इत्यनेन टि (अव्) लोपे कृते युष्म् + आकम् इत्यवस्थायां वर्णसम्मेलनेन 'युष्माकम्' इति रूपं सिद्धम् ।

"समाप्त"